

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YOSHLAR MIGRATSIYASINING MUAMMOLARI

Abdullayeva Iroda Daronovna

“Oila va gender” ilmiy-tadqiqot instituti tadqiqotchisi

O'zbekiston YeMO mintaqasida eng yuqori erkaklar va ayollar gender tafovuti ko'rsatkichiga ega. Yosh ayollarning darajasi yigitlarning IO'KBB ko'rsatkichidan to'rt baravar katta. 2017-yilda 16-24 yoshli ayollar uchun IO'KBB ko'rsatkichi 38,2 foiz edi, bu ko'rsatkich xuddishu yosh guruhidagi erkaklarda atigi 9,4 foizni tashkil etdi, ular orasidagi farq 29 foizga teng. Kengroq guruh uchun (16-29 yosh) farq 18 foizga kamayadi, ayollarning 44 foizi ish, o'qish yoki ish izlashda ishtirok etmaydi, erkaklarning 8,5 foizi.

Mehnat migratsiyasi yoshlarning mehnat bozoridagi natijalarini shakllantirishda, ayniqsa, tushkunlikda bo'lib turgan mehnat bozorida muhim rol o'ynaydi. Yoshlar bilan fokus-guruh muhokamalari orqali to'plangan sifatli dalillar shuni ko'rsatadiki, asosan past maoshli va norasmiy ishdan iborat bo'lgan mahalliy mehnat sharoitlari ishsiz yoshlarni xalqaro migratsiyani ishlash va munosib maosh olishning deyarli yagona yo'li deb hisoblashga undaydi. 16 va undan katta yoshdagilarning taxminan 5,5 foizi xalqaro mehnat muhojirlaridir. Mehnat muhojirlarining asosiy qismini 25-34 yoshdagilar tashkil etadi va migrantlarning katta qismini (qariyb 90 foizi) erkaklar tashkil qiladi. Rossiya - O'zbekistonlik mehnat muhojirlari uchun asosiy manzil. Qozog'iston umumiy aholi soni va erkaklar uchun ikkinchi joy; uchinchi manzil - Turkiya. Ichki migratsiya darajasi ancha past, chunki Toshkentda to'lanadigan ish haqlari chet elnikiga solishtirganda pastroq va yashash narxi viloyatlarga qaraganda yuqoriroq.

Yoshlar tomonidan qayd etilgan mehnat bozoridagi asosiy muammolar - bu ish o'rinlarining yetishmasligi va qishloqlarda ishchi kuchiga bo'lgan talabning pastligi, norasmiylikning yuqori darajada ekanligi va ish haqining pastligi. Bu qiyinchiliklar ushbu hisobotda keltirilgan tavsiyalar doirasidan tashqariga chiqadigan ko'p tarmoqli islohotlar dasturini talab qiladi. Shunday bo'lsa-da, mehnat bozorining barcha yangi ishtirokchilarini o'zlashtirishga qodir bo'lmagan mavjud mehnatga bo'lgan talabni hisobga olgan holda ham quyidagi muammolar aniqlandi:

1) umumiy rasmiy ta'lim tizimi, maktabdan keyingi kasb-hunar ta'limi, kasbiy tayyorgarlik tomonidan o'qitiladigan texnik ko'nikmalar va ish beruvchilar talab qiladigan ko'nikmalar o'rtasidagi nomutanosiblik;

2) muvaffaqiyatli mikrokompaniyalarni ishga tushirishda zarur bo'lgan tadbirkorlik va ishbilarmonlik ko'nikmalarining cheklangan miqdorda ta'minlanishi;

3) oliy ma'lumot olish imkoniyatining cheklanganligi;

4) mehnat bozori to'g'risidagi ma'lumotlarning sifatsizligi va maktabda ta'lim va kasb tanlash to'g'risida ma'lumot beruvchi kasbiy yo'naltirishning yo'qligi (bir nechta maktablar bundan mustasno);

5) ayollarning mehnat bozorida ishtirok etishini cheklovchi kuchli ijtimoiy stereotiplar;

6) yoshlarga yo'naltirilgan mehnat bozori faol dasturlari miqyosining ehtiyojlarga nisbatan kichikligi;

7) bandlikka ko'maklashish davlat xizmatlari va dasturlari to'g'risida xabardorlikning kamligi, ulardan foydalanishning cheklanganligi;

8) tarmoqlararo va geografik mobillikdagi to'siqlar;

9) yoshlarning bandligini yaxshilashda muvaffaqiyatli bo'lgan jamoatchilik chora-tadbirlarini aniqlashga qaratilgan monitoring ma'lumotlari va baholash madaniyatining zaifligi.

Yaqinda migratsiya boshqa maqomga ega bo'lib, bu O'zbekistonni barqarorlikka juda bog'liq qilib qo'ydi mezbon davlatlar. 2016 yildan boshlab migratsiya ishchi kuchi eksporti va muhim omil sifatida qaralmoqda kengroq bozor islohotlari voqeliklarida imkoniyat va yuqori iqtisodiy sur'atlarni ta'minlash istagi o'sish. Bu O'zbekistonning boruvchi mamlakatlarning migratsiya siyosatiga qaramligini oshirdi, shuningdek, iqtisodiy va siyosiy barqarorlik.

Muhojirlarni vatanga qaytishga majbur qiladigan har qanday iqtisodiy zarba

pul o'tkazmalarini to'xtatish orqali mamlakatda ishsizlik darajasini keskin oshirish va qashshoqlikni kuchaytirish. Bu mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega, chunki u muhim rag'batlantiradi sog'liqni saqlash, ta'lim va turmush darajasini yaxshilash uchun uy xo'jaliklarining iste'moli. 2021 yilda 2 ta million 356 ming mehnat muhojiri, ularning deyarli 76 foizi erkaklar. Oylik pul o'tkazmalari miqdori mehnat muhojiri 453 dollarni tashkil etdi. Mehnat migrantlarining asosiy yo'nalishlari Rossiya (61,5%), Qozog'iston (16,9%), Turkiya

(6,1%), Janubiy Koreya (2%), BAA (0,8%). Muhojirlarning asosiy qismi qurilishda band – 51,6%, qishloq xo'jaligi - 12,3%, sanoat - 9,2% va savdo - 8,5%.

Ishchi kuchining ishtiroki pasaygan, ammo qulay stavkalar va sezilarli gender farqi bilan tavsiflanadi. 2000-2019 yillar oralig'ida ishchi kuchi ishtiroki darajasi o'rtacha 4 foiz punktga kamaydi va 2019-yilda 65,2% ga yetdi. Umumiy LFP stavkalari tendentsiyasidagi erkaklar va ayollar o'rtasida sezilarli farqlar kuzatilgan.